

בלבבי משכן אבנה

USA 718.521.5231

שיעורי "בלבבי" מופיעים ב"קול הלשון" בארץ 073.295.1245

דע את שמחתך

השמח בחלקו • פרק יז'

מגיד מראשית אחרית הצורה השור-שית לכל החיים היא. שכל דבר ודבר שאדם נכנס אליו, הוא צריך להסתכל ולראות את הדברים הטובים, ולשמוח בחלקים הטובים, ולהתחבר בנקודת נפשו הפנימית למה שיש שם. [אם זה טוב כמובן, לא חס ושלום אם זה רע]. ולהבין שהחלקים האלה, כלפיהם הם שלו, מעין בעלים. אבל גם בעלים יום אחד מורכרים חפצים. וכל דבר בעולם יש לו הלאה, הכל בר שינוי כאן.

צורת חיים האמיתית היא, שבכל דבר כאשר אני נכנס, אני גם זוכר את הדלת איך יוצאים משם. לפני שאני נכנס, קניתי בית אני צריך לראות איפה הדלת האחורית, שאפשר לצאת. היום זה נקרא פתח חירום. בדרך כלל צריך שיהיה יותר גדול מהכניסה, זה לא מליצה, זה קצת חוכמת חיים, וניסיון של מעברים של חיים.

עכשיו אנחנו מתייחסים לדברים, בצורה הרבה יותר מעשית בחיים. כל אחד מאתנו כמה שנים שהוא עבר כאן, היה דברים שנכנס אליהם, ודברים שיצא מהם. הוא נכנס לגן, יצא. נכנס לתלמוד תורה, גם משם הוא יצא. נכנס לעוד כמה וכמה מקומות ויצא. היה בכור לל פלוני ויצא, היה בעבודה אלמונית ויצא, כל אחד בכול מרכיביו, היה חי בעיר מסוים ויצא. (דברים כח, ו) ברוך אתה בבואך, וברוך אתה בצאתך. כל אחד מאתנו עבר הרבה מאוד תהליכים, כאלה בחיים, וודאי פעם היו יותר ארוכים, פעם יותר קלים, פעם יותר מורכבים, וכל המילים המשתמעות מכך. זה חיים של כל אחד מאתנו.

אנחנו רואים כל אחד מאתנו, עובר מעברים בחיים, וכל פעם שיש יציאה אז הנפש סופגת קשיים נוראים. כלומר, ככל שהיציאה היא יציאה יותר קיצונית ויותר חדה, כל אחד מאתנו עבר כאלה יציאות בחיים. מי שעוד לא עבר כנראה שעוד לא נולד. זו המציאות של

דע את ביטחונך סוגיית הבטחון בגשמיות ובמכשירי הרוחניות

המבט הפנימי מחדש תפיסה שונה אודות קומת הבריאה

נחמד שוב. אין כוונתנו ח"ו שההגדרות החיצוניות של השאיפות לדברים רוחניים - אינן אמיתיות, שהרי בוודאי הן אמיתיות ונצרכות, אולם עם זאת, צריך לדעת שכאשר מגיעים לעולם הפנימי, מתגלה שם תפיסת חיים שונה, ומה שנראה מבחוץ, שונה לחלוטין ממה שקיים בפנים.

כאשר האדם שואף בתחילת דרכו להגיע לדרגה מסוימת, ולאחר מכן הוא אכן זוכה לכך, הרי שנגלה לפניו עולם חדש. אין הכוונה שמכאן ואילך הוא לא רוצה לדעת ש"ס בבקיות או בעיון, לכוון בתפילה או לגמול חסדים ח"ו, שהרי כאמור, כל ההגדרות נשארו נכונות, אבל עם זאת, נפתח לפניו עולם חדש לחלוטין, ומשם המבט הפנימי מקבל תפיסה אחרת והכרה מחודשת בכל תפיסת קומת הבריאה בכלל והקומות הרוחניות בפרט.

אילו הדברים הרוחניים לא היו בבחינת "יגעת ומצאת", אלא במהלכי "יגעת והשגת", היינו שכל שאיפות האדם ברוחניות היו מתגשמות כפי שהן, ואת אותו ענין שהוא רצה להשיג הוא באמת השיג, הרי שלא היה הבדל כלל בין העולם החיצוני לעולם הפנימי. אולם מכיוון שהעולם הפנימי שונה לחלוטין מהחיצוני, לפיכך לא יתכן שיהיה מהלך של "יגעת והשגת", ובהכרח שהמהלך הינו באופן שמה שיגעת - אין זה בדיוק מה שהשגת, אלא המהלך הינו "מצאת".

דרגתם של בני העליה אינה מושגת

המהלך של "מצאת", הינו מוכרח מצד עצם קומת העבודה. יש המסתכלים על בני עליה, "ראיתי בני עליה והם מועטים", ונדמה להם שהם מבינים את דרגתם של בני העליה. אולם יש מכתב ידוע מר' יצחק הוטנר, שכדי לכתוב תולדות של אדם גדול, צריך להיות לכל הפחות במדרגה שלו.

ובעומק, דברי חז"ל 'אל תדון את חברך עד שתגיע למקומו' נאמרו אף אודות כך, שהרי אף פעם לא ניתן להבין באופן מדויק אף נפש זולת האדם עצמו, ואפילו את עצמו האדם משיג רק במקצת, "אפס קצהו תראה וכולו לא תראה", קל וחומר שלא ניתן להבין בני אדם אחרים. "ראיתי בני עליה והם מועטים", כאשר האדם עומד למטה ומביט למעלה על אותם בני עליה, במבט שלו הוא סבור שזוהי המהות של אותו בן עליה, אבל אליבא דאמת 'לא קרב כלל זה אל זה'.

עלינו לדעת, כי העולם הפנימי הוא עולם של נשמה, וממילא הוא עולם נסתר, עולם מכוסה. כשם שבעין גשמית אדם יכול לראות גוף, ראש, גולגולת, איברים, אולם אינו יכול לראות אור רוחני פנימי, כך מי שעדיין לא עמל להגיע לעולם הפנימי, לא יתכן שהוא יבין ויכיר את מה שנמצא בתוך פנימיות האדם ונשמתו, וממילא לא יתכן שהשאיפות שלו יהיו מדויקות ואמיתיות, כיון שהעולם הפנימי שלשם הוא שואף להגיע, הוא עולם נסתר ממי שעדיין לא נמצא שם.

כמובן שסוף סוף ישנם ניצוצות של להבה שיוצאים מהפנימיות החוצה, ולכן ישנה

דע את ביטחונך סוגיית הבטחון בגשמיות ובמכשירי הרוחניות

אמת במידת מה כשמגדירים מה נמצא בפנים, אבל אליבא דאמת, לא יתכן שהאדם יבין כראוי את פנימיות ועמקי נפשו, עד שלא יבקע למקום הפנימי.

נמצא, שאדם שיש לו שאיפה לעלות, להתקדש, להתרומם, להגיע להשגות בתורה, כל השאיפות הללו הן נכונות מאד כהגדרות כלליות, אולם בוודאי שאין כאן הגדרות מדויקות שזהו בדיוק מה שהוא רוצה להשיג, כיון שכאשר הוא באמת ישיג ויגיע למקום הפנימי, הוא יבין שהשאיפה שלו מעיקרא איננה בדיוק מה שיש בפנים. אין הכוונה שבעולם הפנימי ח"ו יש פחות ממה שהוא שאף, אלא העולם הפנימי הוא שונה לחלוטין, והוא גבוה לאין ערוך ממה שנראה בחוץ.

סוד המהלך של 'יגעת ומצאת'
מעתה, בהכרח שסוד העבודה הפנימית בנוי במהלך של 'יגעת ומצאת'. כלומר, כפשוטו מבינים שיסוד הבחינה של 'יגעת ומצאת', נובע מצד מידת טובו של הקב"ה, שהוא נותן פי חמש מאות לעושי רצונו, ולכן כאשר האדם עמל ומקדש את עצמו מלמטה מעט, מקדשים אותו מלמעלה הרבה, וזו גופא הסייעתא דשמיא שנותנת לאדם. בוודאי שגם זו הגדרה נכונה במהותה, ברם טמונה כאן הגדרה הרבה יותר עמוקה במהלכי סדר העבודה הפנימית.

כאמור, סדר העבודה הפנימי בנוי באופן שהאדם מעמיד שאיפות מחד, אבל מאידך עליו להבין באופן ברור שהשאיפות שלו הן כלליות ולא מדויקות, וכאשר הוא שואף לקדושה, לתורה, לרוחניות, הרי אלו שאיפות כלליות לקרבת הבורא ית"ש, אולם אין באפשרותו להבין בדיוק כמה מדובר ולהגדיר הגדרות מדויקות, ועל כך נאמר "מחשבה מועלת אפילו לדברי תורה", כיון שלא ניתן להגדיר בשכל אנושי להיכן רוצים להגיע בדיוק. זהו עומק הטעם מדוע כל המהלך בנוי במהלך 'יגעת ומצאת', ולא במהלכי 'יגעת והשגת'.

שאיפות גשמיות מול שאיפות רוחניות
לאחר שהצגנו את ההקדמה היסודית מאד הנ"ל לכל מי שמבקש להיכנס לעולם פנימי, נשתמש בזה השתא להעמיק בסוגיית דידן של הבטחון ברוחניות.

בעולם החומר, מי שרוצה להשיג דבר חומרי מסוים, כמשל בעלמא, כאשר אדם צריך פרנסה, הוא יודע שכתוב בחז"ל שכדי שהוא לא יהיה עני עליו להשיג מאתים זוז, מאחר שהוא יודע כיצד נראה זוז, שני זוזים, ארבעה זוזים, הרי שהוא גם מבין את היעד של מאתים זוז שאליו הוא שואף, והוא מבין שכדי להגיע לשאיפה של השגת מאתים זוז, עליו להשתדל, להתפלל ולבטוח, ככל שלושת החלקים שהתבאר רו לעיל. כיוצא בזה בכל עניני הגשמיות, כאשר אדם רוצה להשיג, הדברים הם מוגדרים וברורים, שמוכרים לו מעולם החומר, ואף אם לא תמיד בהכרח הוא מכיר לחלוטין את הדברים שהוא שואף להם, אולם כללות המושגים ידועה לאדם, ולשם הוא מכוון את מהלכי ההשתדלות התפילה והבטחון, כפי שנתבאר לעיל בארוכה.

אולם כאשר אנו נכנסים לסוגיית שנק"ר את עולם רוחני, שזהו עיקר ה'חיה' של האדם, תכלית יצירתו, שם לא שייך מהלך שהאדם יגדיר דברים בבירור להיכן הוא רוצה להגיע, כפי שהתבאר לעיל, ולכן מהלכי העבודה הפנימית שונים בתכלית.

השגת היעד מוכיחה על תפיסה חיצונית
מי שלא עמד על היסוד הנ"ל, ומגדיר לעצמו הגדרות רוחניות ברורות להיכן הוא רוצה להגיע, פעמים נראה לו שהוא אכן הצליח להשיג את היעד שא"ליו הוא שאף. לדוגמא, אדם הגדיר לעצמו שהוא רוצה להיות בקי בסדרי נשים נזיקין, ולאחר מכן הוא אכן עמל לאוקמי גירסא בסייעתא דשמיא, ונראה לו שהוא השיג את כל מה שהוא רצה.

אולם בעומק, יתכן מאוד שמבחינה רוחנית הוא נשאר בחוץ, אלא שכפי שבתחומים אחרים האדם מסוגל לזכור דברים שונים [ואף לכך צריך סייעתא דשמיא, נשיאות חן ועוד], כך יתכן מאד שהוא אמנם זוכר את סדרי נשים נזיקין בעל פה, אבל אין הכרח שהוא בקע לעולמה הפנימי של התורה.

הדברים דלעיל נעלמים מאד לרוב בני אדם, כיון שכלפי עין הרואה מבחוץ נדמה, שאדם השואף לדעת סדרי נשים נזיקין, ולאחר מכן הוא משקיע, מתייגע ואף עושה

מבחנים ושולט בהם, לכאורה הוא השיג את מטרתו. אולם אליבא דאמת, את מה שהוא התייגע להשיג הוא אמנם השיג, אך עליו לדעת באופן ברור שהוא עדיין לא נגע ולא פגע בעולם הפנימי, אלא נשאר בתפיסת החוץ. וכפי שבגשמיות כאשר אדם רוצה להשיג מאתים זוז, והוא באמת השיג, הרי זה נחשב שהשיג את מטרתו, כך גם נראית הרוחניות של מי שמסתפק בהשגת מטרתו ותו לא.

כמובן שאין לתאר ואין לשער את ההבדל העצום בין מי ששאיפתו להשיג מאתיים זוז והשיג לבין מי ששאף להשיג לימוד תורה והשיג. פשוט וברור כי אלו דברים רחוקים מכל מרחק שניתן להגדיר. אבל עדיין, מי ששאף לרוחניות באופן הנ"ל, בשום אופן לא ניתן להגדיר שהוא נכנס לעולמה הפנימי של הנשמה.

כפי שאומרים חז"ל, כשם שבאדם יש גוף ונשמה, כך בעולם יש גוף ונשמה, והתורה היא נשמתו של העולם. ולענייננו, כאשר אדם משיג את מטרתו ויודע את סדרי נשים ונזיקין על בוריים, אך הוא עדיין נשאר במדרגת גוף, ונשאר במדרגת גופו של עולם, הרי שעדיין הוא לא נכנס לעולם הפנימי.

כאשר האדם נכנס לעולם פנימי, בהכרח שמה שנראה לו בתחילה כשהיה בחוץ ומה שמתגלה לו כעת, שונה לחלוטין, כיון שהמבט על החיים במדרגת גוף, שממש מתחילה העבודה של שאיפה לרוחניות, והמבט על החיים במדרגת נשמה שהינו עולם רוחני פנימי, בהכרח שונה בתכלית. כשם שבמשל גשמי, ילד קטן בן שלוש אינו מביט על החיים כמו המבט של ישיש וזקן - כיון שהמבט הבוגר על החיים שונה לחלוטין לאחר כל היקף ימי חייו, כך מעין דמעין דמעין - ישנו הבדל תהומי בין הסתכלות של גוף על החיים להסתכלות של נשמה.

ולפיכך, כפי שהתחדד, מהלכי העבודה הפנימית אינם בנויים באופן של 'יגעת והשגת', אלא במהלך של 'יגעת ומצאת'. ואדם שעדיין אוחז במהלך של 'יגעת והשגת', כנראה שעדיין לא נגע בעולם הפנימי כלל. ■ מהספר הקרוב "בלבבי-ביטחון" מהשיעור תפילה 113 בטחון ברוחניות

חיים, כל אחד עובר את מה שהוא עובר. אם בן אדם יכול להיכנס למקומות, ולראות את נקודת דת היציאה, ולשמוח בחלקו כחיבור של מעין בעלים, זה צורה פנימית אמיתית.

יש מעשה ידוע שהיה עם הסבא מסלבודקא, קא, כמו שידוע הסבא הקים את הישיבה על פי דרכו, היה ויכוחים הרי בתקופת ר' ישראל מסלנט ולאחריו, האם ללמוד מוסר בישיבות או לא, לאחר מכן זה התקבל בכל הישיבות, אבל היו שנים שהיה על זה משא ומתן גדול מאוד. בתקופה מסוימת, בתוך ישיבת סלבודקא דקא עצמה, שהקים הסבא מסלבודקא, קמו אלה שהתנגדו ללימוד, אפילו שהוא הקים את הישיבה על דעת שהוא תלמיד של ר' ישראל מסלנט. בשלב מסוים עד כדי כך, הם נשארו בתוכו, והוא מצא את עצמו בחוץ, [כדרכם של מקומות]. כשהוא יצא החוצה אז הוא אמר, ריבוננו של עולם אני מודה לך, על העשרים שנה שזיכית אותי לשמש כאן. מאיפה התפיסה הזו נובעת, וודאי, אפשר להגדיר את זה כעומק של אמונה, וזה נכון. אך האמת שזה נובע מתפיסת החיים האמורה כאן.

מי שמסוגל להרגיש בעלות על חלק, מעיך קרא אין לו כאן יותר, הוא לא צריך יותר, אין לו יותר והוא מחובר לאותו חלק בלבד. אבל החלק שלו, זה שלו. הוא היה כאן שני דקות בלבד, אבל השני דקות האלה הם שלו לגמרי. מחוברים אליו מאוד, מאוד חזק. מדוע, כמו שאדם מחובר לבן שלו, כמו שהוא מחובר לעצמו, אלה הם חלקים ששייכים לי ממש. אבל מאידך, עוד לפני שנכנסתי אני כבר רואה שזה רק לשתי דקות, ואחרי זה אני מחזיר את החפץ.

אדם שמגיע לתפיסה של איזהו עשיר השמח בחלקו, בחלקים שמרכיבים את כל החיים, הוא מכיר שזה חלקו. אז בכל דבר שהוא משתמש, הוא מרגיש שזה מקומו. זה עומק ההגדרה שאברהם אבינו אומר: גר ותור שב אנכי עמכם (בראשית כג, ד). מה הגדרת גר ותושב, גר - כי הארץ לא שייכת לי. תושב - לא רק מצד שהקב"ה הבטיח, ועדיין לא הגיע הזמן שהוא ירש את הארץ, אלא הגדרת הדבר - כל דבר שאני משתמש בו, יש לי התיישבות בו כי הוא שלי, מכח כך אני תושב. [יש לציין שלא תמיד זה מעלה, כי יש בני אדם שהדבר הזה מתגלה אצלם, שהם באים לבית של זולתם, הם מרגישים בבית].

אופן שמחת חפץ עכשיו נגיד נקודה עמוקה יותר, אדם קונה חפץ אז הוא שמח, לוקח שמח. במה הוא שמח, במה הוא שמח, הוא שמח בחפץ, או בשימוש של החפץ, או בשתיים. כאשר האדם קונה חפץ, אם הוא

שמח בחפץ אז הוא נקשר לחומר שבחפץ. אם הוא שמח בשימוש של החפץ, אז השמחה שלו היא בדבר התועלת, הרוחני שיש בחפץ. אפילו אם השימוש הוא גשמי, אבל וודאי שהוא דק לאין ערוך מנקודת החפץ עצמה. רוב השמחות שבני אדם קונים בעולם, אם הם שמחים גם בחפץ עצמו, אז השמחה שלהם מצורפת לחומר שבחפץ. אז מונח כאן עצבות. אם השמחה היא שמחה שמתגלה, בשימוש של הדבר, לא בחפץ עצמו בלבד, אלא בשימוש שבדבר, השימוש של הדבר נעשה קל.

מעין מה שנאמר ביעקב אבינו (בראשית כט, א) וישא יעקב רגליו וילך, פירש רש"י (בשם בראשית רבה ע, ח) כיון שנתבשר בשורה טובה, נעשה קל. השימוש שבדברים הוא קל. החפץ, החומר שבחפץ הוא כבד.

להבין את העומק. מי שהשמחה שלו היא יסוד העפר, אז הוא לא יכול לשמוח רק בשימוש, השימוש הוא זמני, הוא רוצה לשמוח בעצם ההיות, ההיות הוא קביעא וקיימא. כל חפץ אפילו אם אני משתמש בו, הוא לא יום ולילה לא ישבותו. זה לא ערב, ובוקר וצהרים. תמיד. אלא מאי, השימוש הוא זמני. כאשר אני שמח בעצם החפץ, כי אני מחפש שמחה של קביעות בדבר. איך יש קביעות בדבר, רק מחמת הכבוד שמונחת בדבר. נמצא ששמחתו היא מחמת הכבוד שחלה. לכן השמחה היא שמחה שאיננה שלימה. אבל אם כאשר אני שמח, אני שמח בשימוש שבאותו דבר, אני יכול לשמוח בדבר יותר דק, בדבר יותר רוחני, אני לא נופל לכבדות שמונחת בחומר שבו אני שמח. זה ההבדל העצום בין השמחה של זמן שאני תופס את הדבר כקבוע, לשמחה של זמן שאני תופס אותו רק כזמני.

התנועה שבחפץ היא שורש השמחה. אז אם אני שמח בעצם התנועה של הדבר, אני שמח בדבר שבעצם שורשו שמחה. אבל אם האדם שמח בחומר שבדבר, אז הוא מנסה לשמוח בדבר ששורשו עצבות, כאן מונחת הנפילה. אדם קונה חפץ, הוא צריך לברך שהחינוך, יש מי שאומר הטוב והמטיב על שמשמש את בני ביתו. ממה הוא שמח, ממה הוא שמח, אם הוא שמח מהקניין שבחפצא עצמו, בעצם היסוד של הדבר מונח עצבות.

להבין עכשיו ברור את נקודת ההבדל, מי שמח בשימוש שבדבר, השימוש הוא לא לעולם לא דבר תמידי, אלא מאי, הוא רוצה להפיק את חלקו מהחפץ. מי שמח בחפץ עצמו, הוא רוצה את עצם ההיות של החפץ. זה יסוד העפר. הוא רוצה את הקביעא, ואם החפץ נשבר, הוא מנחם את עצמו שייסורים מכפרים.

אבל הוא לא בעצם תופס את הדבר, שהוא עומד לשימוש שלו. אנחנו רואים אצל בני אדם משתמשים בחפץ, יש להם רכב למשל, משתמש בו עשר שנים ולאחר מכן הוא מוכר אותו. אז יש בן אדם אומר, ב"ה השתמשתי במה שהייתי צריך להשתמש, ניצלתי אותו כפי דבעי, שילך הלאה. אך יש בן אדם שאומר, תראה אבל נקשרתי, נסעתי איתו כ"כ הרבה שנים, כמה פעמים הוא היה אתו במוסך, אבל מה ההבדל, זה אדם שחי את השימוש שבחפץ, וזה אדם שמתחבר לחפץ עצמו. אם הוא מתחבר לשימוש שבחפץ, הגדרת הדבר שנעשה קל.

זה עומק של דברי חז"ל הנזכרים בריש דברי רינו, דרך בשר ודם, מוכר עצב ולוקח שמח. אבל אצל הקב"ה לקח טוב נתתי לכם - התורה. ואפילו הכי הקב"ה שמח. מה עומק הגדרת הדבר לעינינו דידן, התורה נקראת כלפי הקב"ה, כלי אומנתו. זה כלי להשתמש בו. אם זו התפיסה, אז אין עצבות במוכר.

כלי לשמשני נחמד עוד את העומק שנקרא, שמח בחלקו. אדם שבעצם מסתכל על הבריאה כולה, שכול הבריאה כולה נבראה, אלא לשמשני. כלשון חז"ל (קדושין פב, א). לשמשני כלומר לא שיהיה שלי, אלא מה שזה משמש אותי, כלפי כך אני מצטרף לכל החפצים כולם. אנחנו חיים בעולם של חומריות, חומר זה חומר, זו מציאות החיים. זו מציאות העולם שבו אנחנו נמצאים, ואי אפשר בלא חומר. זה רצונו יתברך שמו, שיהיה כאן כרגע עולם של חומר. תולדת החטא, אבל לאחר מכן זה רצונו יתברך שמו. מהו צירוף נכון לחומר, שהוא מוליד שמחה, ולעומת זאת צירוף מקור לקל לחומר מוליד עצבות, צירוף נכון לחומר, זה צירוף שאני משתמש בחפצים. כמובן שכל דבר בגבולו ובשיעוריו. אני משתמש בחפץ. צירוף לא נכון לחומר, זה שאני נקשר לחפץ עצמו.

כל הנאות העולם שקיימים כאן בעולם, שכשמותר לקחת אותם, וראוי לקחת אותם לפי גדרם ושיעורם, כמו שאומר הרמח"ל במסילת ישרים בהתחלה, שיתנו לו ישוב דעת לעבודת בוראו. והני מילי שהוא קשור רק למה שהוא משתמש, והוא לא קשור לעצם החפצא עצמו. אז הכבדות שבחפץ לא חלה עליו, וכל החיבור שלו, אפילו בדבר שיש לו בעלות גמורה, הוא רק להשתמשות שהוא צריך להשתמש באותו דבר. אם כך, חייו מלאים חלקי שמחה. כי בכל דבר שהוא משתמש, זה חלקו שלו. ומה שהוא לא משתמש, לא מחובר אליו. ■ המשך בע"ה

שבוע הבא מסדרת דע את ביטחונך

תלמוד תורה • לשמוע ללמוד וללמד

התורה. ואמנם בדקות - הרי יש דברים ששייכים באיש מצד עצמו שלא שייך להקיש אותו לאשה כמו איסור משכב זכור או פגם שז"ל המבואר בנדה לחיוב מיתה ביד"ש² שכל זה ל"ש כלל באשה, אלא הוא שייך בעצם רק בזכר, ועפ"י יל"ד שהרי הב"י פסק באו"ח סי' מ"ז שנשים חייבות בברכת התורה, - ואף שבכל מצוות עשה שהז"ג פסק כהראשונים שאין יכולה לברך - כאן חייבות משום שהאשה חייבת ללמוד הדינים השייכים לה, [והגר"א שם בשו"ע פליג דמברכת משום דפסקין דמ"ע שהז"ג נשים מברכות, אך אין מחויבות מדין ת"ת אף בדינים שלה].

ולפי"ז ראשית, כשנאמר ולמדתם את בניכם ולא את בנותיכם, בשלמא להגר"א ודעימיה, באמת היא פטורה לגמרי ממצוות תלמוד תורה אך להמחבר, זהו חידוש גדול שאף שהיא מחויבת בתלמוד תורה בדינים הנוהגים לה מ"מ האב אין מחויב ללמדה את הדינים שמחויבת בהם, שזה גופא עומק הילפותא שאינו מחויב בזה באמת אלא מדין אחריותו על אנשי ביתו, ולא גרע מחיובו ללמד את בנו אומנות וכו' כדי שיהא לו חיותא, וכמו כן אחריותו על בתו לענין קיום המצוות, אך לצורך זה סגי כשמלמדה פסקי הדינים ואי"צ ללמדה עיקר הדבר, ויתר על כן, כמו שמבואר בגמ' בסוטה שיש בזה איסור - 'כאילו מלמדה תפלות'.

וגם עבד שפטור מתלמוד תורה אין על האדון חיוב ללמדו תורה, משום דילפינן עבד מאשה, זולת פסקי הדינים מצד אחריותו על עבדו לאפרושי מאיסורא מדין שהוא מבני ביתו, אכן כל זה לענין הפטור מתלמוד תורה בעבד, [וק"ק באמת שלא הביא הכס"מ רק האיסור ללמד עבד ולא ביאר סיבת הפטור משום שהוקש לאשה] אך להאמור שדינים שתלויים דייקא בהבדל שבין זכר לנקבה ל"ש להקיש עבד לאשה, א"כ לענין האיסור ללמד עבד תורה אי אפשר לומר שילפינן לה מאשה שמבואר ברמב"ם להלן הי"ג שכל המלמד את בתו תורה כאילו מלמדה תפלות, שהרי ביאר שם הרמב"ם הטעם מפני שרוב הנשים⁴ אין דעתם מכוונת להתלמד והן מוציאות דברי תורה לדברי הבאי לפי עניות דעתן, וטעם זה ל"ש בעבד, שאין בו את ה'דעתן קלה', ולכך צריך דין חדש שהתחדש בכתובות שאסור ללמד את עבדו תורה, שאין זה מאותו טעם שאסור ללמד את בתו תורה.

והעירו האחרונים שהרי כל אדם חייב בתלמוד תורה בכל מצב ובכל זמן עד יום מותו כמו שהאריך הרמב"ם בהלכה ח' ועד הלכה י' וא"כ מדוע צריך להדגיש חיובו ללמוד תורה אף כשלא למדו אביו, מאי נ"מ אם למדו אביו או לא, וכן יש לדקדק שלא כתב הרמב"ם 'לעולם ילמד אדם תורה', אלא 'חייב ללמד את עצמו', וכן הוא בגמ' 'מיחייב איהו למיגמר נפשיה' [וכן באשה נקטה הגמ' 'דלא מיחייבא למילף נפשיה'].

והנה במש"כ הרמב"ם "כשיכיר" דנו האחרונים, ובשו"ע הגר"ז כתב דכוונת הרמב"ם לכשיגדיל, וכך מבואר בראשונים שנקטו להדיא 'לכשיגדיל', אבל פשוט דברי הרמב"ם וכן יש אחרונים שלמדו שנאמר כאן חיוב חדש מאז שיכיר אף קודם גיל י"ג, [מעין דמעין וכדוגמא בעלמא מה שמצינו בעכו"ם שחיובו במצוות תלוי בדעת בפועל שהוא מחויב כשהגיע לכלל דעת ולא בשנים כמו בישראל]. ואם נאמר כהאחרונים הנ"ל, א"ש.

ולפי מהלך הדברים שנתבאר עד השתא, כאן יסוד חיובו בתור קטן אינו מדין מצוות תלמוד תורה הכללית, שמצד כך זהו כשאר מצוות דמחויב רק כשיגדיל, אלא שנאמר כאן חיוב כשיכיר בתור קטן, היינו רק מכח שצריך שיתחיל אצלו התלמוד תורה במהלך של לשמוע מאחרים שמכח זה אביו מצווה ללמדו, וכשאביו לא למדו, יש לו דין חדש שהוא "מצווה ללמד את עצמו" כלשון הרמב"ם, והרי אם לא לימדוהו איך ילמד את עצמו, אלא שהוא חייב לדאוג שאחרים ילמדוהו ויקבל מהם דברי תורה במקום אביו, ובכך משלים מה שהאבא היה אמור לעשות¹, ומ"מ למהלך שנתבאר הגדרת הדברים היא שיסוד החיוב הראשון של תלמוד תורה לקבל תורה מאחרים, אם אביו אביו, ואם לאו, ידאג שאחרים ילמדוהו².

המקור של פטור עבד מת"ת והמקור של איסור העבד

והנה הכס"מ כתב מקור להא דנשים ועבדים פטורים מת"ת, נשים, משום שאין האב חייב ללמד את בתו תורה שנאמר בניכם ולא בנותיכם, ועבדים הטעם, משום דאמרינן בכתובות דף כ"ח אסור לאדם שילמד את עבדו תורה. ולכא"ו הא דעבד פטור מתלמוד תורה משום שהוקש לה לה לאשה ופטור כאשה, כמו בשאר דיני

1 ואמנם הכס"מ למד שקאי על מצות תלמוד תורה הכללית שאדם מחויב בזה, ובוזה הסביר את המשך דברי הרמב"ם שהראיה שמצווה ללמוד בעצמו משום שבכל מקום התלמוד קודם למעשה.
2 ויש להעיר מהמשך דברי הרמב"ם שלכא"ו יש קצת סתירה לדברים.

3 ענין פולטת ש"ז הוא נושא אחר לגמרי.

4 דייקא רוב הנשים, אבל במיעוטם אינו כן, ולכך מצינו נשים חכמוניות שכן למדו תורה.

בלביפדיה מחשבה

יום ד' 20:30

רח' קדמן 4

חולון

לפרטים 050.418.0306

בלביפדיה עבודת ה'

יום ג' 20:30 בדיוק

רח' הרב בלוי 33

ירושלים

לפרטים 052.765.1571

ישראל 073.295.1245 • USA 718.521.5231 2>4>12

להצטרפות לרשימת העלון | לכל ענייני העלון bilvavi231@gmail.com

ספרי מאה שערים רח' מאה שערים 15, ירושלים • הפצת ספרי קודש רח' דוד 2, ירושלים 02.502.2567

02.623.0294 • ספרי אברמוביץ רח' קוטלר, 5 בני ברק 03.579.3829

רכישת ספרי הרב: ספרי אברמוביץ משלוח ברחבי העולם 03.578.2270 books2270@gmail.com